

Lauldes vanaks – või nooreks? Laulvad naised Eesti traditsioonis

Janika Oras

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv
29.01.2020 EGGA teabepäeval „Vananemine kultuuris“

Teemavalik

- eesti vanemat, eelmodernset laulukultuuri esindavad arhiivijäädvustuses eakad naised

„Laulik isegi **sattub varsti ekstaasi**, paisust pääseb värsside valing – ja imelik on siis näha, kuidas laulik otsekui eksalteerub, kuidas ta **häälm muutub majesteetlikuks, seis sirgeks ja uhkeks**, kuidas viskab ta hooti pää üles ja kuidas **põrutab ta vahel jalaga takti ning hõiskab** loodusliku hooga: Hõissa!“

Oskar Loorits Paistu 90-aastasest peaaegu pimedast pulmalaulikust Puru Liisust

Teemavalik

- välitööd - kokkupuuted suulist traditsiooni esindavate eakate naistega

Laulmine

- evolutsioonibioloogia: miks inimene laulab?
suguline valik
rühmakäitumine
- laulmise mõju
laulmise psühhofüsioloogiline toime
sotsiaalne kokkukuuluvustunne

Laulvad naised eelmodernses, suulises kultuuris

- suulisus toetab kognitiivsete võimete hoidmist
- vanematel inimestel on suulises kultuuris kõrgem staatus
- eakate naiste võimalus ja valik: laulmine koos noortega

Setomaa, Nedsaja k, 2018 august

Laulvad naised eelmodernses, suulises kultuuris

- vähem piiranguid + rituaaliseisundi loomine

universaalne:

- julgus, vabadus, sotsiaalne aktiivsus

traditsioonilises ühiskonnas:

- viljatus eas naisele rohkem lubatud kui viljakas eas naistele (meeste valdkonnad-teemad, rollid rituaalis)
- modernsele eduühiskonnale omase enesekontrolli, käitumispiirangute puudumine
- oskus viia ennast (ja teisi) rituaaliseisundisse, kehastumiskultuur/karnevalilikkus

Traditsioonilise pulmalauliku oskus luua rituaalienergiat, eaka naise privileegid, vabadus:

Kui suguseltsis olid hiad kaasitajad, siis suvel vällas kaasitades kostis 5-6 versta taha kisa ära.

Naestel olid rahahelmed kaelas, pial pulme olid kaelad rakkus. Rahad olid rasked ja hüppamise ja trampimisega hõerus kaela katki.

Jaanus Raidla Rõõt Graubergilt 1936

Vanad kaasitajad naesed olid siis need kõige hullemad. Nemad panid teistel suud kohe kinni. Nemad hakasid hirmus ropusti, kui teesest jagu ei saand või meeled pahased olid. ...

Seda [sõimulaulu] lauldi kaasitamise aeg kah, kui juba akkasid üksteist maha tegema ja teist taheti ära võita. ... Tüdrukud ropemaid lugusid ühes ei kaasitand. Vanad naesed tiadsid ja mõistsid rohkem ja egas need ei kartnd ega häbenend.

Jaanus Raidla Rõõt Graubergilt, Kolga-Jaani

eelmodernne? kultuuriline oskus eakana laulmise hüvesid ära kasutada, hoida oma vaimseid võimeid, luua ja ammutada energiat:

- rituaalienergia
- kehastumine, karnevalilikkus
- eaka naise võimalused, julgus
- noortega koos tegutsemine
- vajadus pidevalt sõnu meenutada ja laule taasluua

Tänan!

ianika@folklore.ee

Slaididel on kasutatud Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi fotosid ja käsikirjalisi tekste

